

Uluslararası İlişkilere Giriş, Orion Kitabevi, 2022, 472 Sayfa

Introduction to International Relations, Orion Bookstore, 2022, 472 Pages

Kerem YILDIRAK

İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi,
Siyaset Bilimi ve Uluslararası
İlişkiler, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
İstanbul, Türkiye

Tarih boyunca uluslar, karşılıklı etkileşimler geliştirerek, dünya üzerinde ilişkisel bir ağ oluşturmuşlardır. Ortaya çıkan bu ağ, zamanla genişlemiş ve kurumsal bir yapıya dönüşmüştür. Nitekim bu kurumsal inşa süreci, Batı modernitesinin öncelik kazanması ile Uluslararası İlişkileri (Uİ) Batı merkezli bir disiplin haline getirmiştir. Disiplin bu haliyle tarihsel süreçte ekonomik, siyasal, toplumsal, güvenlik vb. alanlarda da etkisini göstermiş ve küresel anlamda hareket alanını çeşitlendirmiştir. Bu tablo, Batı merkezli bir Uİ disiplinin Doğu'daki varlığının sorgulanmasına yol açmıştır. Seçkin Barış Gülmez ve Didem Buhari tarafından kaleme alınan *Uluslararası İlişkilere Giriş* başlıklı kitap, bu sorgulamaya kendi bakış açıları ile ışık tutmaktadır.

Seçkin Barış Gülmez ve Didem Buhari'nin editörlüğünü/yazarlığını yaptıkları *Uluslararası İlişkilere Giriş* (Orion Kitabevi, 2022) başlıklı çalışması, Uİ disiplininde Türkçe olarak kaleme alınmış olan önemli bir başucu ve eğitim kitabı şeklinde tanımlanabilir. Eser, "ülkemizdeki Uİ eğitiminin Batı öğretisinin ötesine taşınmasını" amaçlamaktadır (s.10). Editörler giriş kısmında bu amacı "Türkiye'deki Uİ öğrencilerinin dünya siyasetine küresel bir vizyonla bakabilmesi" şeklinde bir çerçeve çizerek, Uİ'nin öğretilmesine katkı sağlamayı hedeflemişlerdir. Bunun yanı sıra eser, ünlü dizi *Game of Thrones* üzerinden eğlenceli bir Uİ teori anlatımı yapmaktadır. Kitap bu dizi aracılığıyla, evrensel bir tehlike karşısında toplumların/devletlerin ortak bir mücadelede nasıl davranabileceğini realizm, liberalizm ve eleştirel teoriler çerçevesinde daha basit ve anlaşılır kılmaya çalışmaktadır. Örneğin, bu çalışmada koronavirüsün Uİ'deki etkilerine örnekler üzerinden değinilmektedir. Bu eserin incelenmeye değer bulunmasının sebebi, Uİ'nin sadece Batı merkezli bir disiplin olmadığını, onun ötesine geçerek daha kapsamlı ve derin bir değerlendirme yapılabileceğini göstermesidir. Dolayısıyla salt bir ders kitabı olarak değerlendirmenin ötesinde, geniş bir bakış açısıyla bir uluslararası ilişkiler atlası olduğu düşünülmektedir.

Akademik uluslararası ilişkiler terminolojisi üzerine inşa edilen kitap, geniş ölçüde teorik araştırmalar ile başlamaktadır. Güncel ve anlatılan konuya uygun örneklerle bölümlerin devam ettiği ve tarihsel süreçte Uİ'de söz sahibi olan araştırmacılar da eserde yer almaktadırlar. Eser, kronolojik ve sistematik bir düzlemde sınıflandırılmış beş ana bölümden oluşmaktadır. İlk olarak Uİ'nin temel kavramlarının açıklamaları ve tartışmaları ile başlamaktadır. Daha sonra ana akım ve eleştirel teoriler, Batı dışı Uİ, Uİ'nin diğer ana konularla (iktisadi, cinsiyet, savaş, diplomasi vb.) olan ilişkisi ve bölgesel gelişmeler dөнemsel olarak kategorize edilmektedir.

Kitabın ilk bölümünü Uİ'nin ana konuları, paradigmlar arasındaki tartışmalar ve bilimsel/yöntemsel farklılıklar oluşturmaktadır. Bu bölümde Uİ disiplinini inşa eden genel tartışmalar, paradigmlar arası bilimsel ve yöntemsel farklılıklar detaylı ve sade bir dil ile açıklanırken, güncel örneklerle de konu pekiştirilmektedir. Uİ'nin hem Türkçe hem de farklı dillerde yayına girmiş çalışmaları, düzenli ve sistematik bir şekilde özetlenmiş ve irdelenmiştir. Ayrıca idealizm, realizm, neoliberalizm/realizm gibi ana akım ve eleştirel teoriler arasındaki bilimsel ve yöntemsel farklılıklar, tarihsel süreçte meydana gelmiş olaylar (Suriye Krizi, Kıbrıs Sorunu gibi) üzerinden değerlendirilmektedir. Böylece dünya sistemi, teoriler üzerinden açıklanmaya ve anlatılmaya çalışılmıştır. Teorilerin bu işlevselliği ile ontolojik ve epistemolojik bir kapsamla teorik tartışma genişletilmiştir. Nitekim bu tartışma atmosferinde ilerleyen metin, okuyucuya temel bir kavramsal çerçeve ve analiz edebilme referansları sunmaktadır. Bununla birlikte bölüm sonunda, Uİ'deki bu yeni tartışma biçimiyle lisans ve lisansüstü öğrencilerinin araştırmalarında kullanacakları kapsamlı bir tavsije bölümüne de yer verilmiştir.

Batı merkezli ana akım ve eleştirel Uİ teorilerinin geniş çerçevede tartışıldığı/tanıttıldığı ikinci bölümde, realizm, liberalizm gibi temel teorilere derinlemesine ve güncel örneklerle değinilmektedir. Teorilerin öncü düşünür ve yazarların (Edward Hallet Carr, Hugo Grotious, Robert Cox gibi) çalışmalarından da bahsedilmektedir. Bu çalışma, ele alınan teorileri devletlerarası ilişkilerde anarşi, küresel kurumlar, güç

Geliş Tarihi/Received: 04.05.2023

Kabul Tarihi/Accepted: 15.06.2023

Yayın Tarihi/Publication Date: 27.06.2023

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:

Kerem YILDIRAK

E-mail: keremylidr@hotmai.com

Cite this article as: Yıldırak, K. (2023).

Introduction to international relations,

Orion bookstore, 2022, 472 pages.

Journal of International Relations

Studies 3(1), 46-48.

Content of this journal is licensed under a
Creative Commons Attribution-
NonCommercial 4.0 International License

ve hegemonya gibi ana hatlardan tartışmaya açmaktadır. Buna göre, anarşinin hâkim olduğu sistemlerde realist yaklaşım, iş birliğinin imkânsız ve belirsiz olduğu bir dünya siyasetini “sıfır toplamlı” bir oyun olarak nitelendirmektedir.

Kitap bu noktada, bireysel tepkilerle devletlerin davranışlarını birbiriyle eşitleyen “geyik avı” ve “zombi istilası” gibi iş birliğinin tartışıldığı metaforik örnekler vererek realizmin altını çizmektedir. Bu örnekler, anarşik bir ortamda bireylerin zombilere karşı mücadelede iş birliği yapıp yapmayacaklarını ya da grup içinde egemen olmaya çalışan bir bireyin geyiği avlayarak diğerlerinin üstünde tahakküm kurup kurmayacağını tartışmaya açmaktadır. Nitekim bu örnekler anarşik bir ortamda aktörlerin üzerinde oluşan etkinin ölçülmesine de olanak sağlamaktadır. Böyle bir anarşik ortamda eser, dostluğun ve iş birliğinin mümkün olmadığını ve bunun en önemli sebebinin güvensizlik ve belirsizlik olduğunu ifade etmektedir. Öte yandan bölüm içerisinde 2003 yılındaki Amerika Birleşik Devletleri’nin Irak’ı işgali, Körfez Savaşı gibi örneklerle realizm canlandırılmaktadır.

Realizm yaklaşımının aksine liberalizm, anarşinin hâkim olduğu bir dünya siyasetinde iş birliğinin yapılabileceğinin altını çizmektedir. Eser bu çerçevede liberalizmin, ulusların birbirleri arasındaki bağımlılıkla, liberal kurumsallaşmayla ve demokratik barışla (saldırgan ya da savunmacı) gerçekleştirileceğini vurgulamaktadır. Nitekim bölümün devamında 11 Eylül saldırılarının demokratik barış içerisinde saldırgan bir tutum sergilediğinin altı çizilmektedir. Dolayısıyla kitap tıpkı realizm gibi liberalizmin de dünya siyasetini eksiksiz açıklayacağına dikkat çekmektedir (s.80). Eser, devamında ana akım teorilerinin tarihsel süreçte yetersiz kaldığını ve bu teorileri eleştiren yeni alternatiflerin oluştuğunu öne sürmektedir. Nitekim anarşi gibi bir kavrama bakışın ve anlam yüklemenin ulustan ulusa değişebileceğini vurgulayan inşacı teori ve olayları salt değerlendirmenin yerine arkasında yatan sebepleri irdeleyen eleştirel teori ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede kitap, ünlü dizi Games of Thrones dünyasında bulunan çeşitli ulusların Ak Gezenler’e karşı tutumlarını ana akım teoriler ve eleştirel teoriler kapsamında incelemektedir. Buna göre, çok çetin taht mücadelelerinin yaşandığı Wasteros kıtası Ak Gezenler adı verilen bir zombi ordusu tarafından saldırıya uğramak üzeredir. Uluslararası sistemin anarşik yapısı altında devletlerin eşit egemenliği olduğu düşünüldüğünde, Wasteros’ta yaşayan insanlar da benzer şekilde eşit statüdedirler (s.64). Bu noktada eser, devletlerin Ak Gezenler’e karşı iş birliği yapıp yapamayacaklarını sorgulamaktadır. Anarşik bir sistemde belirsizliğin olduğunu öne süren realizm yaklaşımına göre, güç siyasetinin ve güvenlik endişelerinin ön plana çıkması Wasteros devletlerinin Ak Gezen istilasına karşı iş birliği yapmalarını zorlaştırmaktadır. İş birliğini önceleyen liberal perspektifine göre ise, Wasteros devletleri, Ak Gezen istilasına karşı NATO (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü) ve AB (Avrupa Birliği) gibi bir örgüt çatısı altında birleşirlerse ortak mücadele edebilmeleri kolaylaşacaktır. Buna göre “Birleşmiş Wasteros” ya da “Anti-Ak Gezen Teşkilatı” adı altında güvenlik ve savunma örgütleri kurularak ortak düşmana karşı hareket edebilmek mümkün olur ve devletlerin hegemonya kurma olasılıkları azalır. Dolayısıyla kalıcı barış ve düzen inşa etmek kolaylaşır. Bu sayede teorilerin temel argümanları bir televizyon dizisi aracılığıyla zihinlerde canlanmakta ve kalıcı öğrenmenin yolu açılmaktadır.

Uluslararası ilişkilerin Batı’nın ötesinde bir olgu olduğunun vurgulandığı üçüncü bölümde eser, Doğu’da bulunan çeşitli Uİ kavramlarına değinmektedir. İlk olarak Çin ile başlayan bölüm, Çin’in Uİ’ye bakışını ve anlamlandırmasını işlemektedir. Konfüçyüs’un ahlâk ve uyumu bir araya getiren öğretilerinin ve Sun Tzu’nun savaş sanatındaki kurallarının değerlendirilmesi, Uİ’de Çin bakış açısına dair fikirler vermektedir. Yazar, bu fikirlerin günümüz Çin’in de sürdüğünün altını çizmektedir. Kitap, “göklerin altındaki her şey” anlamına gelen “Tianxia”, rasyonalitenin ve moral politığın Hindistan’da dış ilişkilere yansıdığı “Kautilya”, İslâm’ı yaymak amacıyla Osmanlı İmparatorluğu’nda fetihler düzenleme ve diplomatik ilişkiler kurma anlamına gelen “Gaza” gibi Uİ kavramlarıyla Batı’nın ötesinde bir Doğu teorisinin olduğunu kanıtlamaktadır. Tüm bu kavramlar geçmişten günümüze kadar olan süreçte olayların ve olguların yeniden düşünülmesine ve değerlendirilmesine olanak tanımaktadır. Nitekim güncel örneklerle (Pekin Konsensüsü, İkinci Viyana Kuşatması, Soğuk Savaş gibi) bu tablonun desteklenmesi önemli bir kazanım sağlamaktadır. Öte yandan eser, Doğu’daki bu Uİ perspektiflerini Batı merkezli kavramlarla karşılaştırma (örneğin, Arthashastra ve Makyavelizmin tartışılması) fırsatı sunup Uİ’nin geniş çerçevede incelenmesine kapı aralamaktadır.

Günümüz dünya siyasetindeki önemli konu ve sorunlara değinilen dördüncü bölümde, birçok siyasi, sosyal ve ekonomik olgunun küreselleşme çağında nasıl değişim ve dönüşüm geçirdiği tartışılmaktadır (s.11). Bu bölümde konuların tarihsel serüvenine işaret edilirken, ele alınan konunun Uİ’deki etkileri güncel örneklerle (Petrol Krizi, 11 Eylül Saldırıları, Paris İklim Anlaşması vb.) tartışmaya açılmaktadır. Dahası, sosyoekonomik çerçevenin oluşturduğu kümülatif destekle iktisadî, yönetim, feminizm, küreselleşme, çevre, diplomasi, savaş ve güvenlik hakkında derinlemesine bir analiz gerçekleştirilmektedir. Analiz, bu bölüme kadar olan tüm parçalardan referans alarak, dünya siyasetine yeni bir pencere açmaktadır.

Uİ perspektifinin özenle seçilmiş alanlarla ilişkilendirildiği beşinci ve son bölümde, bölgesel gelişmelere odaklanılarak dünyanın birçok bölgesindeki hem tarihsel hem de günümüzün siyasî ve ekonomik gelişmeleri ele alınmaktadır (s.11). Kitap, küresel genişlikte ülkelerin ve bölgelerin zamanla Uİ’deki güçlü ve zayıf yanlarına temas etmektedir. Örneğin ABD’nin, Çin’in yükselişiyle global hareket alanının gerilediğine değinilirken, Latin Amerika’daki zengin ve yoksul arasındaki sınıfsal çatışmaya ve ırksal, etnik ve cinsiyet eşitsizliğine kapı aralanmaktadır. Öte yandan günümüz Uİ’de bölgesel kalkınma ve politik gelişme arasındaki farkların ve rekabetin ele alındığı görülmektedir. Her bölgenin kendi içerisindeki ekonomik, siyasal, sosyolojik avantajlarına/dezavantajlarına dikkat çekilerek, Uİ’deki rollerinin incelenmesine olanak tanınmaktadır. Eser, seçilen bölgede (Amerika, Avrasya, Orta Doğu, Afrika ve Arktik) bulunan ülkelerin kendi iç dinamiklerine değinerek bölgesel etkilere ışık tutmaktadır. Bu durumla birlikte Uİ’deki hareket alanının değişim ve dönüşümleri irdelenmektedir. Bu sayede, kitabın başlarında yer alan temel kavramların canlanmasının/somutlaşmasının önü açılmaktadır. Okuyucu, devletlerarası ilişkileri temel kavramlarla pekiştirmenin kolaylığına erişebilmektedir.

Giriş bölümünde de değinildiği üzere bu kitap, Türkiye’deki Uİ eğitimine çok önemli katkılar sunmaktadır. Kapsadığı çalışmalar, kendi içerisinde özgünlüğünü ve bütünlüğünü korumaktadır. Bu özelliği ile kitap, sadece öncelikli olarak Uİ çalışmalarında yer alan araştırmacılar için değil, aynı zamanda bu disiplinde emek vermek isteyen tüm lisans/lisansüstü öğrenciler ve eğitimci adayları içinde oldukça önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır. Öte yandan eser, genel okuyucu kitlesi için tarihsel olay ve olguları, aynı zamanda gündemde bulunan

önemli konuları Uİ disiplini içerisinde nasıl vücut bulduğunu akademik bir üslupla ele almaktadır. Öyle ki, ortaya çıkan bu tabloda okuyucunun, akademisyen ve akademisyen adaylarının yaşadıkları ülke içinde yeni değerlendirmeler ve keşifler yapacağı düşünülmektedir.

Kitap sade ve yalın bir üslup, anlaşılması basit ve açıklayıcı bir dil kullanmaktadır. Hem tarihsel kronoloji hem de kavramların sistematik olarak verildiği görülmektedir. Öte yandan Uİ alanında referans olarak kabul gören akademisyen ve düşünörlere, kitabın kaynak ve öneriler bölümünde yer verilmiştir. Sonuç olarak kaleme alınan bu eserin, geniş yelpazede Uİ literatüründe tarihsel bir perspektif sunması, özel olarak ise ilgili disipline yeni bir bakış açısı getirmesi bakımından okunmaya değer olduğu düşünülmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Yayın kurulu incelemesi

Peer-review: Editorial board review.